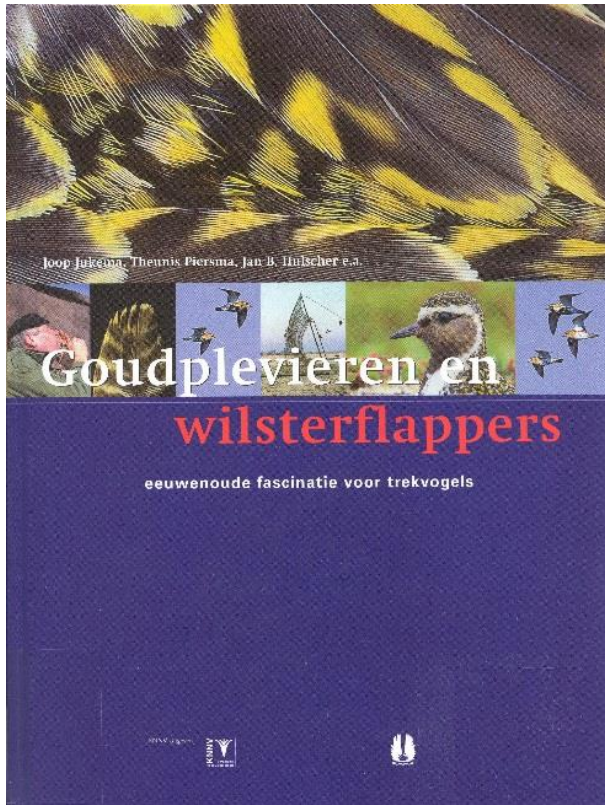

Nieuw in de Jan Verwey Bibliotheek

Jelle van Dijk

Joop Jukema, Theunis Piersma, Jan. B. Hulscher, Erik J. Bunschoek, Anita Koolhaas & Arend Veenstra 2001. *Goudplevieren en wilsterflappers, eeuwenoude fascinatie voor trekvogels*. Fryske Akademy, Ljouwert & KNNV Uitgeverij, Utrecht. 271 pagina's. Prijs € 33 (bij Polare in Leiden slechts € 5).

Dit is niet zo maar een boek, het is een document. Eeuwenlang werden Wilsters (Fries voor Goudplevieren) gevangen (geflapt in het Fries) voor de consumptie, niet alleen in Friesland, maar ook in Groningen en de kop van Noord-Holland. In geschreven bronnen zijn aanwijzingen te vinden dat het vangen met netten al in de zeventiende eeuw plaats vond. En ook daarvoor zal er vangst van deze vogels zijn geweest. Bij opgravingen in de terp van Wijnaldum (vlakbij Harlingen) trof men veel botjes van Kemphanen en Wilsters aan, een bewijs voor vogelvangst in de vroege Middeleeuwen.

Aan het begin van de vorige eeuw waren er in Noord-Nederland nog zo'n 300 flappers actief die bij elkaar per jaar naar schatting 100.000 Goudplevieren vingen. Voor de flappers betekende een goede vangst een welkome aanvulling op het karige loon dat zij als dagloner ontvingen. Om succes bij het flappen te hebben moest de flapper veel geduld hebben en ook goed tegen koud weer kunnen. In 1969 was het aantal gevangen vogels teruggelopen tot 18.000 per jaar. Na 1978 was het vangen voor de pot wettelijk niet meer toegestaan. Voor de meeste flappers was de lol er toen wel af, maar tien

flappers waren inmiddels omgeschoold tot vogelringer. Zij gingen door met het oude ambacht. Inmiddels zijn er weer zo'n 50 flappers actief in de noordelijke provincies. Behalve Goudplevieren vangen ze ook Rosse Grutto's en Kemphanen om te ringen. Bij het boek wordt een CD geleverd waarop interviews met oude flappers zijn opgenomen uit de tijd dat er uitsluitend voor de pot werd gevangen.

Het is vooral aan Joop Jukema en Theunis Piersma te danken dat er een prachtige symbiose is gegroeid tussen flappers en wetenschappers. Die samenwerking heeft niet alleen dit prachtige boek opgeleverd maar ook bijzondere, wetenschappelijke artikelen over Goudplevieren, Kemphanen en Rosse Grutto's.

Het boek is op geweldige wijze geïllustreerd. De techniek van het flappen wordt verduidelijkt met goede tekeningen en foto's van Jan van de Kam. Ook de historische foto's uit de eerste helft van de vorige eeuw roepen een beeld op dat wij niet meer kennen. Kaartjes maken duidelijk waar in het noorden de beste vangplekken te vinden waren. Lijsten met ringvondsten uit meer recente jaren laten zien dat overwinterende Goudplevieren vaak opvallend plaatstrouw zijn. In Groningen geringde Goudplevieren worden vrijwel alleen in Groningen teruggevangen en dan vaak op dezelfde plaats als jaren eerder. Met het aanbrengen van grote kleurringen is duidelijk geworden dat sterke plaatstrouw bij meer overwinterende vogelsoorten voorkomt. In onze omgeving is dat bijvoorbeeld door Hein Verkade voor Zilvermeeuwen aangetoond.

De lopende tekst is goed en toegankelijk geschreven. Maar heb je geen zin dat allemaal te lezen, ga dan de foto's langs en lees de bijbehorende onderschriften. Er gaat een wereld voor je open!

K. H. Voous & H.J. Slijper 1986. Roofvogels en Uilen van Europa. E.J. Brill, Leiden. 204 pagina's. Prijs € 1,- bij Kringloopwinkel Sassenheim

In de tweede helft van de jaren zeventig startten Karel Voous en Henk Slijper een uniek project. In elke aflevering van het ledenblad van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels ("de Lepelaar" geheten, later voortgezet als "Vogels"), verscheen een paginagrote afbeelding van een roofvogel of uil, met daarnaast één of meer pagina's informatieve tekst. Hendrik Johannes Slijper (1922 - 2007) was een zeer gewaardeerde vogelschilder die zijn loopbaan was begonnen als illustrator van bolgewassen bij Prof. van Slogteren in Lisse. Daarnaast was hij een enthousiast valkenier die zich ook bezig hield met de revalidatie van gewonde roofvogels. Karel Hendrik Voous (1922 - 2002) was een toonaangevende wetenschapper op het gebied van de vogelsystematiek. Beroemd werd hij met zijn "Atlas van Europese Vogels" (1960). Naast zijn wetenschappelijk werk toonde Voous grote belangstelling voor natuurbescherming en alles wat zich in "vogelend Nederland" afspeelde. Zo was hij redacteur van allerlei vogeltijdschriften en stimuleerde met

handgeschreven briefjes enthousiaste amateurs zoals deze recensent.

Op de platen van Slijper zijn de kenmerken van de roofvogel of uil altijd goed te zien. Verschillen tussen mannetjes en vrouwtjes (kiekendieven, Smelleken) of tussen adult en juveniel (Havik, Bastaardarend) zijn fraai uitgebeeld.

De achtergrond bestaat steeds uit een goed gekozen impressie van het landschap waarin de vogel als broedvogel te vinden is. De teksten van Voous gaan niet alleen in op broedgebied en voedsel, maar vooral ook op de bedreigingen.

Toen die teksten werden geschreven lag de 'zwarte' periode waarin persistente bestrijdingsmiddelen in de landbouw werden gebruikt, nog maar net achter ons. Hoe rampzalig de toestand voor roofvogels toen was, werd in 1974 treffend

beschreven in het boek "Birds of prey in Europe", geschreven door Maarten Bijleveld, een promovendus van Voous. Dit boek wordt dan ook vele malen genoemd in de teksten die Voous bij de platen van Slijper schreef. Hierdoor zijn de teksten van Voous ook nu nog interessant. Maar daarnaast weet Voous de beschreven vogel ook goed te typeren door het noemen van allerlei bijzonderheden. Zo noemt hij bij de Sperweruil, die dankzij de maandenlange aanwezigheid in Zwolle nationale bekendheid kreeg: "De Sperweruil neemt een geheel eigen plaats in. Hij is overdag actief, gedraagt zich opvallend en is in geen enkel opzicht bevreesd voor de mens. Talrijk zijn de verhalen van onderzoekers die bij de nadering van een nest op drieste wijze door een Sperweruil werden aangevallen en tot bloedens toe op hoofd en rug werden verwond."

Vermeldenswaard is nog dat het boek wordt ingeleid door een voorwoord van Prins Bernhard, de toenmalige voorzitter van het Wereld Natuur Fonds.

Verdere aanwinsten

Met grote dank aan ons lid Theo Witteman in Sassenheim kwam de Jan Verwey Bibliotheek in het bezit van een mooie serie tijdschriften en enkele boeken. Daarbij is een serie jaargangen (1938 t/m 1945) van het bijzondere maandblad "In weer en wind". Op het titelblad is te lezen: "Geïllustreerd maandschrift gewijd aan natuurleven, reizen, volkskunde en buitensport onder redactie van Rinke Tolman en ds. J.I. van Schaick." De beide redacteurs leerden elkaar kennen toen Van Schaick een aantal jaren in Soest (de woonplaats van Rinke Tolman) woonde en samen begonnen ze in 1937 met het tijdschrift "In weer en wind" In 1950 fuseerde dit tijdschrift met het blad "de Wandelaar" tot het tijdschrift

"De Wandelaar in Weer en Wind." Bij al deze tijdschriften ging het om het populariseren van de natuurbeleving. Al bladerend door de jaargang 1938 kom je ook nu nog bekende namen onder de auteurs tegen zoals R.A. Maas Geesteranus, F.P.J. Kooymans, B.J.

Lempke, F. Haverschmidt, Fop I. Brouwer, Jan P. Strijbos en K. Hulsbos. Opvallend zijn de fraaie zwartwit foto's van zowel planten als vogels (allemaal vanuit de schuilhut!).

In de jaargangen uit de jaren 1940-1945 krijg je de indruk dat de oorlog nauwelijks invloed had op de natuurbeleving. Wel trekt een artikel over de plantengroei op het puin van Rotterdam de aandacht. Ook zijn uit die jaren geen reisverhalen van Jan P. Strijbos opgenomen. Het aantal pagina's in 1944 en 1945 is per jaargang maar een kwart van het aantal in 1939. Alleen in het eerste nummer na de bevrijding blikt Rinke Tolman terug op die vijf moeilijke oorlogsjaren. Volgens Prof. Voous hebben de boeken van Ds. van Schaick en de tijdschriften die hij redigeerde veel betekenis gehad voor de uitbreiding van liefde en waardering voor de natuur, niet het minst in godsdienstige kringen.

Verder werd de bibliotheek aangevuld met een mooie serie ingebonden jaargangen van "De Levende Natuur" Het gaat hier om de jaargangen 1910 en 1911 en een complete serie uit de periode 1935-1947. In deze periode verscheen het blad niet tussen september 1944 en december 1946. Vermoedelijk staat dat in verband met het overlijden van oprichter en eindredacteur Jac. P. Thijssse in januari 1945.

Tenslotte hebben de volgende boeken een plaats in onze bibliotheek gekregen:

- Geïllustreerde schoolflora voor Nederland (H. Heukels, 1922)
- Roofvogels van Europa, Noord-Afrika en het Midden-Oosten (Benny Génsbol, 2004)
- Omgang met planten (Jac. P. Thijssse, een herdruk uit 1979 van de klassieker uit 1909)
- Zwerven door ons Bomenland (Gait L. Berk, 1979)
- Weer en Natuur van dag tot dag (Vic Langenhoff, 1993)
- Water bron van het leven (meerdere auteurs, 1989)
- Beleef de natuur in Nederland (Buro Kloeg, 1997)
- Vogels Kijken, een sport (J. van Gelderen, 1985)
- Nature phenomena (Fred Hazelhoff & Rob Reijnen, 1994).

